

Vyjádření školitelky k průběhu studia Mgr. Elišky Chvalovské a k její disertační práci

Komunikace ve škole a její specifika

(Učební styl – samostatný styl funkční?)

předkládané v roce 2018 v Ústavu českého jazyka a teorie komunikace FF UK

I. Hodnocení celého doktorského studia

Mgr. Eliška Chvalovská zahájila doktorské studium v r. 2010 a všechny předepsané studijní povinnosti splnila už v prvních letech studia. Počínala si při tom velmi aktivně: už v letech 2011 a 2012 publikovala své první články (v časopise Naše řeč), v letech 2011 a 2013 vystoupila s příspěvky na dvou konferencích a příspěvky z nich rovněž publikovala, v r. 2012 získala a úspěšně řešila vnitřní grant FF UK. Zároveň ale působila jako učitelka na 2. stupni ZŠ a učitelská profese ji hluboce zaujala. Jejích praktických zkušeností (i jejich reflexe) jsem využila k tomu, že jsem svou doktorandku zapojila do práce na projektu GA ČR Stylistika mluvené a psané češtiny, řešeného v Ústavu pro jazyk český AV ČR; kolegyně Chvalovská v rámci tohoto projektu zpracovala kapitolu s názvem *Sféra školní komunikace* (v rozsahu 50 stran) a publikovala ji ve výsledné kolektivní grantové monografii. Její intenzivní učitelská činnost spolu se zmíněnou prací na grantovém úkolu ji přivedly ke změně tématu plánované disertace; místo vztahu mluvenosti a psanosti v písňových textech se zaměřila na školní komunikaci a učební styl (což se za daných okolností jevílo jako zcela přirozené). Změna tématu (a později narození dcery) způsobily určité zdržení jejího studia, ale odevzdání disertace nakonec stihla v závěru osmileté lhůty.

II. Celkové zhodnocení disertační práce

Doktorandka v disertaci navázala na zmíněnou kapitolu ve stylistické monografii, kterou ale rozpracovala do mnohonásobného rozsahu. V úvodních kapitolách vymezila předmět svého zájmu a jako hlavní výzkumnou otázku si položila možnost považovat učební styl za samostatný funkční styl. V úvodních kapitolách vymezila základní pojmy, podala důkladnou charakteristiku sféry školní komunikace i učebního stylu (s oporou o reprezentativní odbornou literaturu). Těžiště práce pak spočívá v rozsáhlých kapitolách 5 a 6, kde autorka disertace pracuje s velmi rozsáhlým souborem dat: interpretuje ukázky monologických i dialogických mluvených projevů, jejichž nahrávky získala z vyučovacích hodin na ZŠ (vyučující byla buď ona sama, nebo řada jejích kolegů vyučujících různé předměty) a většinou sama pořídila jejich transkripty. Dále se věnovala analýze psaných textů, k nimž zdaleka nepatří pouze ty oficiálně zveřejněné (učebnice, pracovní sešity

vydávané v různých nakladatelstvích). Podle mého názoru zaslouží ocenění žánrová pestrost pořízených a využívaných dat a v mnoha případech jejich originalita: byly zachyceny připravené i nepřipravené mluvené projevy žáků, jejich dialogy s učitelem v různých situacích a fázích vyučovací hodiny, i jejich dialogy mezi sebou; zajímavý výsledek tu představují zejména situace z výuky tzv. „výchov“ (tělesné, výtvarné, hudební), jež vykazují značnou specifiku; a v oblasti psaných textů z prostředí školní komunikace byly analyzovány jak různé typy žákovských textů (včetně např. čtenářských deníků), tak těžko dostupné texty učitelů, jakými jsou přípravy na hodinu nebo prezentace. Doktorandka využívala především metodologii stylistické a komunikační analýzy, ale doplnila ji i metodologií sociolingvistickou: pořídila si pro výzkumné účely soubor dotazníků vyplněných žáky (různého věku) i učiteli, jehož vyhodnocení přineslo zajímavý a aktuální pohled na to, jak se ve školní komunikaci uplatňuje spisovná čeština a útvary / prostředky nespisovné.

Asi není třeba konstatovat, že změna tématu disertační práce Elišky Chvalovské byla vhodná: nové téma zpracovala s mimořádným zaujetím a osobním nasazením; a velmi podrobná i všestranná analýza rozsáhlého materiálu jí umožnila v závěru konstatovat, že na pozadí stylu odborné komunikace vykazuje učební styl četné specifické rysy a je možno prezentovat jej jako samostatný funkční styl.

III. Připomínky k disertační práci

Kapitoly věnované představení a interpretaci dat jsou velmi rozsáhlé, zejména ukázek komunikace mezi žáky a učitelem ve třídě a ukázek z učebnic bylo zařazeno snad až příliš mnoho. Domnívám se, že v závěrečné fázi dokončování disertace se už autorce nepodařilo více se soustředit na selekci ukázek, omezit jejich počet, vyvozované závěry více zobecnit a zkoncentrovat je směrem k promyšleně zvoleným ukázkám. Ukázky jsou ovšem vesměs velmi zajímavé a naprosto chápu, jak obtížný byl proces výběru.

IV. Dotazy k obhajobě

přenechám oponentům – sama jsem své dotazy doktorandce pokládala průběžně, v průběhu vznikání disertace i při její četbě.

V. Závěr

Oceňuji důkladný a solidní přístup Elišky Chvalovské k celému doktorskému studiu, originalitu získaných a analyzovaných materiálů i cílevědomost, s jakou směřovala k potvrzení své hypotézy. Předloženou disertační práci předběžně klasifikuji jako *prospěla*.

V Praze dne 3. dubna 2018

prof. PhDr. Jana Hoffmannová,
Ústav pro jazyk český AV ČR